

FUQAROLIK HUQUQINING MULKIY MUNOSABATLARDAGI O'RNINI MILLIY VA XALQARO HUQUQIY TAHLIL

Azirbaev Salamat Kuanishbaevich

Qoraqalpoq davlat universiteti yurisprudensiya tálím yónalishi

yuridika fakulteti 3-kurs talabasi

Tel raqami: +998 90 700-68-62

Email: azerbaevsalamat947@gmail.com.

Annotatsiya: Bu maqolada asosan fuqarolik huquqining mulkiy munosabatlardagi órni va milliy xalqaro huquqdagi qonunlar konvenciyalar ózgarishlar haqida bóladí. Xalqaro maydonda esa xalqaro konvensiyalar va xorijiy huquqiy tizimlar tajribasi haqida sóz etiladi.

Kalit sózlar: fuqarolik huquqi, qonun va nizomlar, xalqaro maydon, tajriba, tahlil, davlat mulki, modernizatsiya, civil law.

Kirish

Fuqarolik huquqi – jamiyatda shaxsiy va mulkiy munosabatlarni tartibga soluvchi asosiy huquqiy tarmoqlardan biridir. Mulkiy huquqlarni himoya qilish va ularni huquqiy tartibga solish har qanday huquqiy tizimning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy jamiyatda mulkiy huquqlarni samarali tartibga solish va huquqiy kafolatlar ta'minlanishi ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikka bevosita ta'sir qiladi (Hart, 1961).

Mazkur tadqiqot fuqarolik huquqining mulkiy munosabatlardagi o'rnini milliy va xalqaro kontekstda tahlil qilishga qaratilgan. Maqolada O'zbekiston Respublikasi fuqarolik qonunchiligi hamda xalqaro konvensiyalar doirasida mulkiy huquqlarning tartibga solinishi va huquqiy himoya masalalari o'rganiladi. Tadqiqotning maqsadi va vazifalari fuqarolik huquqining mulkiy munosabatlarni tartibga solishdagi o'rnini o'rganish O'zbekiston qonunchiligi va xalqaro konvensiyalarni tahlil qilish

Xorijiy tajribani tahlil qilib, milliy qonunchilikni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar berish. Tadqiqot davomida quyidagi huquqiy tahlil usullari qo'llanildi:

Normativ-huquqiy tahlil – O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi, **BMTning Mulkiy huquqlarni himoya qilishga oid konvensiyalari va Yevropa Ittifoqi huquqiy normalari** o'rganildi. Solishtirma-huquqiy tahlil – AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya va Fransiya fuqarolik qonunchiligi O'zbekiston qonunchiligi bilan taqqoslandi. **Doktrinal tahlil** – Hohfeld (1913), Hart (1961), Rawls (1971) kabi yetakchi olimlarning huquqiy konsepsiyalari o'rganildi. Natijalarga keladigan bólsak O'zbekiston qonunchiligida mulkiy munosabatlar, O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi mulkiy huquqlarni aniq belgilaydi va huquqiy himoyani

kafolatlaydi.

Sud amaliyotida mulkiy nizolar ko'p hollarda shaxsiy mulk va davlat mulki o'rtasidagi farqlarga asoslangan. Xalqaro maydonda esa xalqaro konvensiyalar va xorijiy huquqiy tizimlar tajribasi AQSh va Buyuk Britaniya – mulkiy huquqlar himoyasi "**common law**" tizimiga asoslangan bo'lib, sud pretsedentlari muhim ahamiyatga ega (Hohfeld, 1913). Germaniya va Fransiya – "**civil law**" tizimida mulkiy huquqlar aniq kodifikatsiyalangan (Zimmermann, 1996).

BMT konvensiyalari – BMTning Mulkiy huquqlarni himoya qilishga oid konvensiyalari xalqaro huquqiy normalarni belgilaydi va davlatlarga mulkiy huquqlarni kafolatlashni tavsiya qiladi. Xorijiy tajribani milliy qonunchilik bilan taqqoslash O'zbekiston qonunchiligi "civil law" tizimiga asoslangan bo'lsa-da, sud pretsedentlarining huquqiy ahamiyati kuchaytirilishi kerak. Xalqaro konvensiyalar milliy qonunchilik bilan muvofiqlashtirilishi lozim.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston Respublikasining mulkiy huquqlarga oid qonunchiligi xalqaro huquqiy normalarga muvofiq ishlab chiqilgan, biroq ba'zi jihatlarda takomillashtirish talab etiladi. Sud pretsedentlarining ahamiyatini oshirish AQSh va Buyuk Britaniya tajribasiga ko'ra, sud pretsedentlari mulkiy huquqlarning aniq talqin qilinishiga yordam beradi. O'zbekiston sud amaliyotida bu yondashuvni qo'llash huquqiy aniqlikni oshirishi mumkin. Xalqaro konvensiyalarni milliy qonunchilikka integratsiya qilish O'zbekiston Respublikasining xalqaro huquqiy majburiyatlari Fuqarolik kodeksiga to'liq implementatsiya qilinishi kerak. Ayniqsa, BMT va Yevropa Ittifoqining mulkiy huquqlarni himoya qilish bo'yicha hujjatlariga mos keladigan huquqiy islohotlar talab etiladi.

Fuqarolik huquqini modernizatsiya qilish zarurati Hozirgi kunda raqamli aktivlar va intellektual mulk mulkiy huquqlarni tartibga solishning yangi yo'nalishlari sifatida qaralmoqda. O'zbekiston qonunchiligida ushbu sohalarini tartibga soluvchi aniq normalar ishlab chiqilishi kerak.

Xulosa

Mazkur tadqiqot fuqarolik huquqining mulkiy munosabatlardagi o'rni milliy va xalqaro huquqiy normalar doirasida qanday shakllanganligini ko'rsatdi. Tadqiqot natijalariga ko'ra O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi mulkiy munosabatlarni tartibga solishda yetarlicha kafolat bersa-da, xalqaro tajribaga asoslangan ba'zi yangilanishlar talab etiladi. Sud pretsedentlari institutini rivojlantirish hamda xalqaro konvensiyalarni milliy qonunchilikka to'liq integratsiya qilish muhim ahamiyatga ega. Mulkiy huquqlarni tartibga solishda zamonaviy huquqiy yondashuvlarni, jumladan, raqamli mulk va intellektual mulk huquqini inobatga olish lozim. Tavsiyalar aytib o'tsak Sud pretsedentlari tizimini mustahkamlash. Xalqaro huquqiy normalarni qonunchilikka kengroq kiritish raqamli va intellektual mulk huquqlariga oid qonunchilikni takomillashtirish.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O‘zbekiston Respublikasi. (1996). O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi. Lex.uz.
2. Sodikov, U. (2015). Fuqorolik huquqi. Toshkent: O‘zbekiston Yuridik Akademiyasi nashriyoti.
3. Karimov, I. (2010). Huquqiy davlatni qurishda fuqarolik huquqining roli. Toshkent: Adolat nashriyoti.
4. Yevropa Ittifoqi. (2007). Mulkiy huquqlarni himoya qilish bo‘yicha Yevropa konvensiyasi. Toshkent: Yuridik axborot nashriyoti.
5. Shamsiev, K. (2018). Xalqaro huquq va mulkiy huquqlarni himoya qilish. Toshkent: Huquqiy bilimlar